

*Любов Прокопів
(Івано-Франківськ, Україна)*

ІДЕЇ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ЯНУША КОРЧАКА

Проблема виховання патріота, громадянина своєї країни у сучасному житті вийшла за рамки наукових роздумів та диспутів. Вона займає важливе місце як у політиці та міжнародних відносинах, так і на рівні соціального життя людей. Сьогодні патріотизм стає важливою складовою суспільного життя людини.

Ґрунтовний аналіз педагогічних напрацювань Януша Корчака, спрямований на виявлення специфічних підходів до патріотизму вартий уваги. Найбільш важливим у розумінні патріотизму педагога була важлива ідея: безперервна любов до своєї справи, народу та нації.

Ідея причетності до свого народу, поваги до особистості, визнання її прав, моральної свободи, лінії поведінки, способу життя і відповідальності за свій вибір – це основні ідеї патріотичного виховання за Янушем Корчаком.

Януш Корчак неодноразово наголошував, що коли людина в дитинстві не зустріне розуміння і поваги до своїх почуттів, то і сама в майбутньому замість душевного тепла буде повертати людям холод і байдужість [4, с.68].

Водночас реалізації прав дитини неможливо досягти лише шляхом прийняття правозахисних законів та створення механізмів їх виконання. Не менш важливим є усвідомлення всім суспільством, дорослими і дітьми, необхідності усунення з нашої свідомості, нашої психології невизнання дитини як самооцінної особистості, яка має свої права і обов'язки. Право дитини як реальність багатьма громадянами нашого суспільства ще не сприймається [4, с.67]

Тому процес формування патріота своєї нації, на думку ученого полягає у організації такого навколишнього середовища, яке забезпечувало б його систематичний вплив на індивідуальність з метою вироблення певних особистісних рис.

Основною ідеєю педагогічних теорій науковця було прагнення створити нове суспільство, яке ґрунтувалося б на засадах любові до свого народу. Януш

Корчак неодноразово підкреслював: «Реформувати світ – це означає реформувати виховання»[1, с.114].

Виховання, на думку педагога, має «обганяти суспільство в його людській творчості», «випереджати розвиток, бо виховувати майбутніх людей».

Педагогічні концепції Януша Корчака ґрунтуються на ідеї, що дитина – це повноцінна, рівна нам людина – громадянин своєї держави. Він неодноразово підкреслював, діти «не колись там, не ще, не завтра, а вже... зараз... сьогодні є людьми»[1, с.215]. Педагог розумів, що цілісний процес виховання патріота визначається перш за все сукупністю правильно поставлених виховних цілей. Без такої програми жодне виховання, жоден вплив не буде ефективним.

Тому виховання патріота передбачає як виховання самовладання, тактовність, вміння орієнтуватися, вірність принципам і емоційне ставлення до перспектив розвитку, прагнення самовдосконалення, хороше самопочуття в колективі, навички співжиття у ньому, дисциплінованість, готовність до дій, відповідний запас теоретичних і практичних знань, що спираються на досвід, здобутий завдяки власним зусиллям тощо.

Реалізація поважливого ставлення до дитини та її прав можлива за умови належної організації дитячого життя та діяльності на засадах свободи. Лише в такій атмосфері, відчуваючи право бути самою собою, право на індивідуальний та вільний розвиток дитина зможе повністю розвинути свої внутрішні можливості, розкрити свій потенціал[2]. Водночас, зауважимо, що Януш Корчак мав особливий підхід до розгляду такої риси патріотизму як свобода у вихованні, закликав дати її вихованцям. Однак, він не був прихильником вседозволеності. Відповідальність і обов'язок, як складові патріота, на думку Януша Корчака, виступають інтегральними якостями особистості, скеровують її морально-духовні, творчі сили.

Орієнтація школи на дитину, на переконання педагога, є важливим компонентом її патріотизму. Перш за все це стосується побудови системи життєдіяльності з урахуванням різнобічності дітей, створення умов для задоволення індивідуальних потреб дитини, пробудження та підтримка її прагнення до розвитку власних природних та соціально набутих можливостей.

Вчені зазначають, що складовими патріотизму є свобода і самостійність в організації своєї життєдіяльності. Саме через діяльність людина пізнає саму себе, оточуючий світ, вчиться жити в цьому світі.

Одним із найважливіших факторів патріотичного виховання, на думку Януша Корчака, є емоційно насичена життєдіяльність школи і її атмосфери. Упровадження ідей патріотизму Янушем Корчаком потребує переосмислення сутності процесу виховання. Педагогу не потрібно передавати готові зразки цінностей етнокультури, духовної культури, він повинен навчитися виробляти їх разом із вихованцями. Спільний пошук цінностей, норм і законів життя та апробація їх у конкретних видах діяльності і спілкуванні складають зміст виховання.

Важливим елементом, який дозволяв привчити жити у суспільстві та пізнати його закони, була громадська думка мешканців закладів, які очолював Януш Корчак. Саме громадська думка усього колективу загартовує характер учня, виховує волю, прививає суспільно корисні навички особистої поведінки.

Залишивши надзвичайно велику і багату теоретичну спадщину, Януш Корчак був оптимістом, вірив у перемогу та людину. Він писав, що «суспільний інстинкт є властивий дітям» і тільки завдяки цьому вони «швидко акцентуються, якщо самі беруть у ньому участь»[2, с.303].

Загалом педагогічну концепцію Януша Корчака можна звести до одної простої істини: треба любити дітей і виховувати їх у національному дусі. А ще розуміння того, що діти мають право на власну думку і навіть на протест. Януш Корчак підкреслював: «Треба вчити дитину впізнавати неправду, цінувати правду, і не тільки любити, але й ненавидіти, не тільки поважати, але й зневажати, не тільки погоджуватися, але й обурюватися, не тільки підкорятися, але й бунтувати». Адже діти – це, в першу чергу – люди. Більше того, діти, на переконання педагога, насправді мудріші за дорослих – чистіші і глибші: «Дитина у сфері почуттів перевершує дорослого, у неї немає гальм. У сфері ж інтелекту дитина не поступається дорослому, просто їй не вистачає досвіду... Не узагальнюйте, не абсолютизуйте, немає «дітей загалом», у процесі виховання ми маємо справу із конкретними індивідами. І тому кожен із них

потребує індивідуального підходу». Тому у спілкуванні з дітьми дорослі повинні не опускатися до їх рівня, як заведено вважати, а навпаки – «підніматися до їх почуттів».

І, наостанок, варто навести слова Януша Корчака, у яких відображена уся глибина його мудрості: «Ми не даємо вам Бога, бо кожен має сам знайти його у своїй душі. Не даємо Батьківщини, бо її ви маєте надбати працею свого серця і розуму. Не даємо любові до людини, бо немає любові без прощення, а прощення є тяжкою працею, і кожен має взяти її на себе. Ми даємо вам одне – даємо прагнення до кращого життя, якого немає, але яке колись буде, до життя по правді та справедливості. І, може бути, це прагнення приведе вас до Бога, Батьківщини та Любові» [3].

Отже, вивчаючи та аналізуючи педагогічну спадщину Януша Корчака, ми дійшли висновку, що основною метою виховання патріотизму є спонукання дитини до причетності до свого народу, її бажання самоудосконалювати себе. Повага до дитини і на цій основі формування в неї самоповаги повинно бути основним принципом виховання. Виходячи із цих міркувань, у сучасній школі потрібна зміна арсеналу педагогічних технологій.

Серед важливих ідей виховання патріота сучасна практика навчання і виховання має ґрунтуватися на таких ідеях Януша Корчака: причетність до певної нації, народу, необхідність створення емоційно наповненої життєдіяльності школи і її атмосфери, що стимулюють творчі форми спілкування дітей, утвердження ідеї захищеності; забезпечення демократизації шкільного життя, що ґрунтується на гласності і відкритості, на інтеграції та узгодженні інтересів і позицій, на культурі спілкування, на різнобічних формах творчої діяльності; перетворення знання про дитину у обов'язкову ланку виховного процесу, відмова від надмірного інтелектуалізму школи, пріоритетність розвитку особистісно-сміслової сфери дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Korczak J. Wybór pism. T. I. / J.Korczak //Wybór i wstęp I. Nowej, Warszawa, 1957-1958, - 258 с.
2. Корчак Я. Избранные педагогические произведения / Пер.спол.К.Є. Сенкевич. – М.: Педагогика, 1979. – XXII. – 474 с.

3. Тронка Т. За матеріалами статті Катерини Оніщенко, опублікованої в журналі «Мир
семьи», березень 2010 р. [електронний ресурс] / Т.Тронка. – Режим
доступу:tronkablog.wordpress.com.

4. Шнекендорф З.К. Приоритет достойный человечества / З.К. Шнекендорф // Педагогика. – 1999. - №8. – С. 60-68.